

**KAUPPAKAMARIN
TALOUSKATSAUS**

MAURI KOTAMÄKI
LOKAKUU 2019

**KESKUS-
KAUPPAKAMARI**

ALIJÄÄMÄ PYSYY KIREÄSTÄ VEROTUKSESTA HUOLIMATTA – KUINKA KIREÄÄ PALKANSAAJAN VEROTUS ON?

Kauppakamarin talouskatsauksessa käsitellään lyhyesti ja ytimekkäästi ajankohtaisia talousasioita. Katsauksissa käydään läpi kotimaista ja kansainvälistä taloustilannetta, taloudellista toimintaympäristöä selittäviä ilmiöitä sekä talouskehitystä kuvaavia ja siihen vaikuttavia tilastoja. Tässä katsauksessa hiljennytään ansiotuloverotuksen äärelle. Katsaus julkaistaan neljästi vuodessa.

SUOMEN TALOUDEN NÄKYMÄT HEIKKENEVÄT

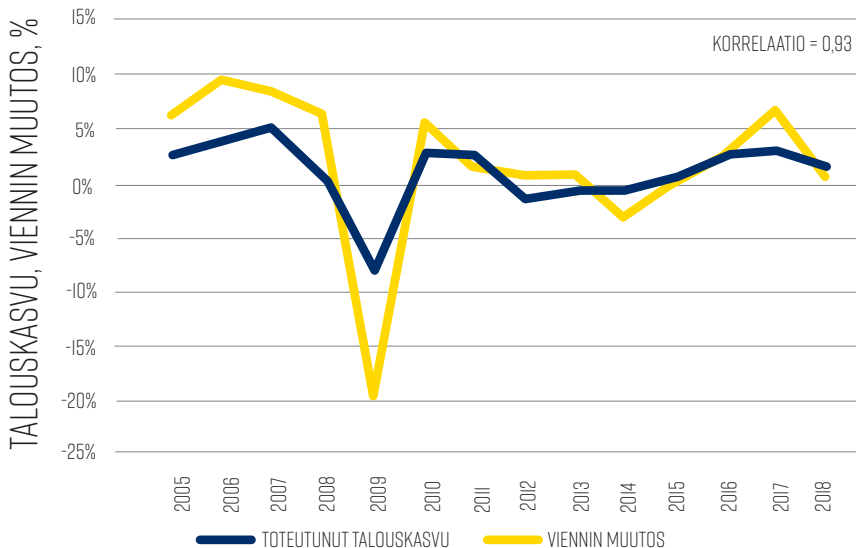
Maailmantaloutta on piinannut erityisen suuri epävarmuus jo pidempään. Epävarmuudesta huolimatta Suomen talouskehitys on ollut viimeisen muutaman vuoden aikana suotuisaa. Vuonna 2017 Suomen talous kasvoi kolmen prosentin vauhtia ja viime vuonnakin kasvu oli liki kaksi prosenttia. Taivaanrantaan on kuitenkin kerääntynyt synkkiä pilviä; talousennustelaitokset muuttavat yksi kerrallaan ennusteita pessimistisemmiksi seuraavan kolmen vuoden osalta.

Suomen tärkeimpien kauppakumppanien, kuten Saksan, taloustilanne on heikentynyt ja tämä näkyy jo tavaraviennin tilastoissa. Edelleen Brexit sekä Kiinan ja Yhdysvaltojen kauppasota vaikuttavat talousnäkyymiin niitä heikentäen. Yhdysvalloissa on myös tapahtunut korkokäyrän kääntyminen eli pitkä 10 vuoden korko on matalammalla kuin lyhyt kolmen kuukauden korko. Tämä heijastelee markkinoiden heikentyneitä odotuksia tulevasta. Historiallisesti Yhdysvaltojen kääntynyt korkokäyrä on yleensä ennustanut taantumaa. Taantumien ajoitus on tosin vaihdellut merkittävästi.

Kotimaassa rakentamisen toimialalla sekä luvat että aloitukset ovat kääntyneet laskuun. Työttömyyden alentuminen on pysähtynyt. Työllisyysasteen trendi junnasi pitkään paikallaan, mutta syyskuun lukujen kautta kääntyi hienoiseen nousuun. Suomen vientimarkkina vetää vielä toistaiseksi ja esimerkiksi Keskuskauppakamarin myöntämien alkuperätodistusten kokonaismäärä on jatkanut kasvuaan vuoden kolmannella neljänneksellä. Alkuperätodistusten muutos antaa osviittaa viennin kehityksestä EU:n ulkopuolelle. Tässä vaiheessa on vielä epäselvää, kuinka Suomen vientimarkkina kestää maailmantalouden ja varsinkin Saksan ja Ruotsin kylmenevät suhdanteet.

KUVIO I TOTEUTUNUT TALOUSKASVU 2005-2018 SEKÄ VIENNIN VUOSIMUUTOS.

Lähde: Tilastokeskus.

TAANTUVA TALOUSYMPÄRISTÖ KASVATTA ALIJÄÄMIÄ

Taantuva talous horjuttaa julkisen talouden tasapainoa ja kaventaa finanssipoliittista liikkumatilaa. Heikko julkisen talouden tila on huono uutinen suomalaisen yhteiskunnan lisäksi myös hallitukselle, joka on hallitusohjelmassaan sitoutunut tasapainottamaan Suomen julkisen talouden tulot ja menot vuoteen 2023 mennessä.

Ennen finanssikriisiä Suomen julkinen talous oli pitkään ylijäämäinen. Suhdannekäänteissä erityisesti valtiontalous on kääntynyt alijäämäiseksi ja kuntatalous vähäisesti alijäämäiseksi samalla, kun eläkesektorin on pysynyt jatkuvasti ylijäämäisenä. Työeläkesektorin ylijäämälle on tosin ollut selkeä syy – eläkkeiden rahastointi eli säästäminen tulevaisuuden varalle.

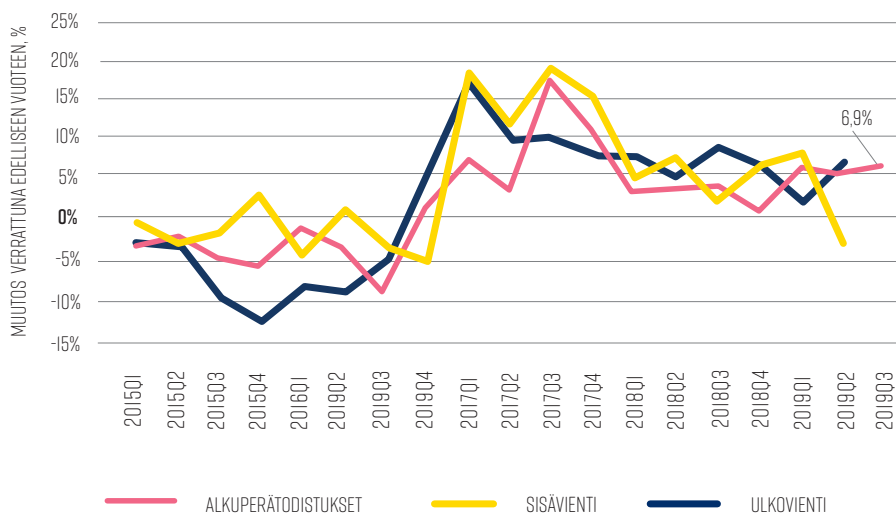
TAULUKKO I TTUTKIMUSLAITOSTEN VIIMEISIMMÄT TALOUSKASVUENNUSTEET.

Lähde: Finanssiala.

	PTT	Nordea	PT	Etila
2019	1,3 %	1,2 %	1,3 %	1,1 %
2020	1,2 %	1,0 %	1,1 %	0,9 %
2021		0,5 %		1,1 %

KUVIO 2 SUOMEN ULKOVIENNIN JA KAUPPAKAMARIEN ALKUPERÄTODISTUSTEN LUKUMÄÄRÄN MUUTOS.

Lähde: Tulli ja Keskuskauppakamari.

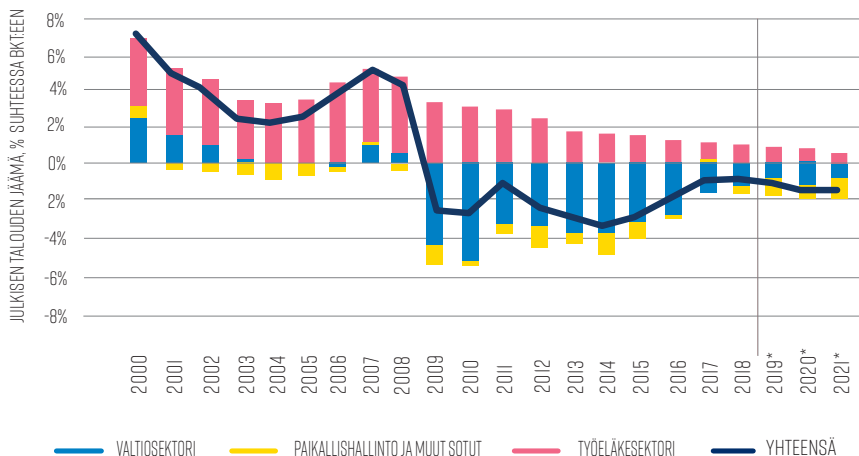

Tällä vuosikymmenellä suuret ikäluokat ovat alkaneet eläköityä, mikä on osaltaan lisännyt työeläkejärjestelmän menopaineita. Edellisellä vuosikymmenellä eläkesektorin ylijäämä on ollut liki neljä prosenttia bruttokansantuotteesta, kun vuonna 2018 se oli enää prosentin luokkaa. Väestön vanhenemisen takia ylijäämä ei todennäköisesti enää palaa menneiden vuosien tasolle.

Eläkejärjestelmän menokehitys on suurin piirtein odotetun mukaista, mutta jäämien muutos aiheuttaa pulman muulle julkiselle sektorille. Aiemmin eläkejärjestelmän merkittävä ylijäämä on paikannut osan muun julkisen talouden alijäämistä ja näin Suomi on edelleen täyttänyt esimerkiksi Maastrichtin sopimuksen kolmen prosentin alijäämäsäännön. Näin ei välttämättä ole tulevaisuudessa, mikä asettaa poliittisen järjestelmän kautta tiukemman raamin valtiosektorin toiminnalle.

KUVIO 3 SEKTORIKOHTAINEN NETTOLAINANANTO SUOMESSA.

Lähde: Tilastokeskus ja VM:n syksyn ennuste (2019-2021).

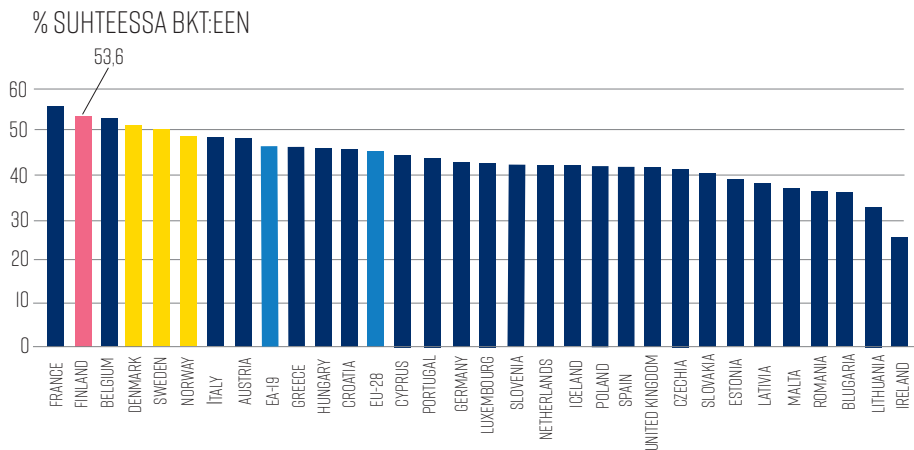
SUURET MENOT VAATIVAT SUURET TULOT

Suomen julkiset menot ovat kansainvälisesti vertaillen korkeat. Vuonna 2018 julkiset menot suhteessa bruttokansantuotteeseen olivat Ranskan jälkeen toiseksi korkeimmat EU:ssa 53,6 prosentin bkt-osuudella. Jotta Suomen julkiset menot olisivat suhteellisesti ottaen Ruotsin tasolla, tulisi vuosittaisia julkisia menoja leikata noin 8,6 miljardilla eurolla eli lähes Suomen kestävyysvajeen suuruisella määrällä.

Julkisten menojen suuri määrä selittyy sillä, että monet asiat Pohjoismaissa tehdään julkisen sektorin kautta. Julkisten menojen suuren määrän yksi varjopuoli on kuitenkin se, että vastaavasti kansantalouden tulojen on oltava suuria. Suomen veroaste eli kaikkien kerättyjen verojen summa suhteessa kokonaistuotantoon onkin yksi EU:n korkeimmista ollen 43,3 prosenttia vuonna 2017. Verorahoilla tehdään tärkeitä asioita sekä yhteiskunnan toiminnan että sosiaalisten kysymysten kannalta, mutta samalla tulee muistaa, että verotus vääristää yksilön valintoja ja siten aiheuttaa hyvinvointitappioita.

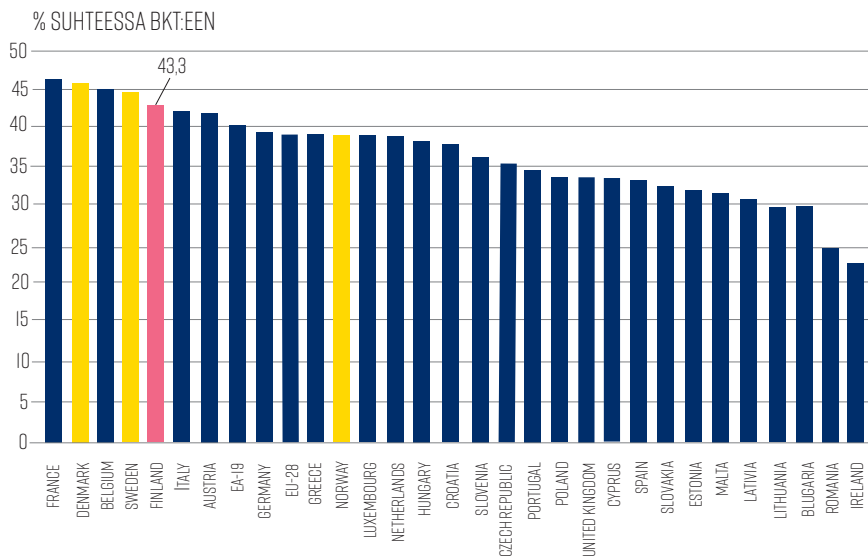
KUVIO 4 JULKISET MENOT VUONNA 2018 EU:SSA.

Lähde: Eurostat.

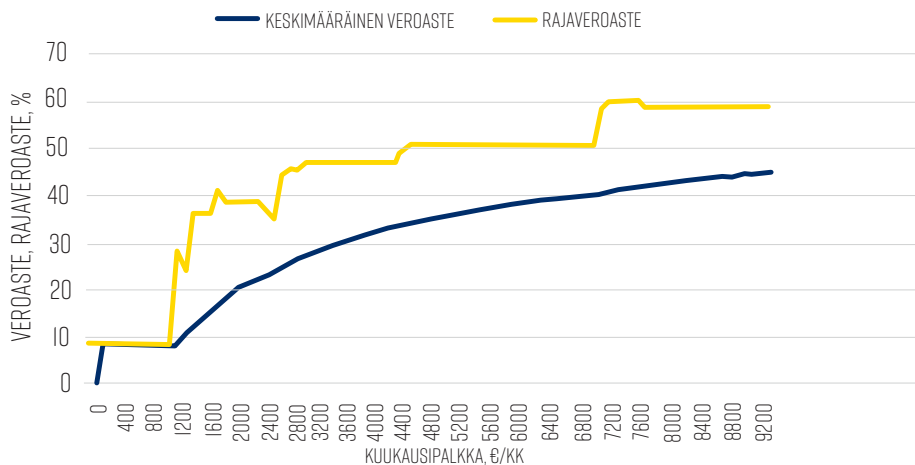
KUVIO 5 VEROKERTYMÄ VUONNA 2017 EU:SSA.

Lähde: Eurostat.

KUVIO 6 PALKANSAAJAN KESKIMÄÄRÄINEN VEROASTE JA RAJAVEROASTE VUONNA 2019.

Lähde: SISU-malli, omat laskelmat.

SUOMEN ANSIOTULOVEROTUS ON KIREÄÄ

Ansiotuloverotus Suomessa on kireäköä kansainvälisesti vertaillen. Implisiittinen veroaste eli kerättyjen ansiotuloverojen määrä suhteessa veropohjaan oli vuonna 2017 EU:n kahdeksanneksi korkein.

Suomen ansiotuloveroasteikolle on tyypillistä matalat veroasteet matalilla tuloilla, jonka jälkeen työn verotus kiristyy jyrkästi. Noin 2 500 euroa kuukaudessa tienaa henkilö joutuu 100 euron palkankorotuksesta maksamaan jo noin 45 euroa veroja. Korkeimmillaan rajaveroaste on hieman alle 7 000 euron kuukausittaisella ansiotulotasolla, jolloin 100 euron palkankorotuksesta joutuu maksamaan 60 euroa veroja.

Suomessa korkeimman tuloveroasteikon piiriin joutuu noin 84 000 euron vuosituloilla, joka vastaa 1,9-kertaisesti keskimääräisen suomalaisen palkansaajan palkkatasoa. Suurimmassa osassa OECD-maita korkein mahdollinen rajaveroaste on Suomea selvästi matalampi tai sen piiriin joutuu suhteellisesti katsoen vasta suuremmilla tuloilla. Kärjistävä, muttei äärimmäinen esimerkki on Saksa, jossa korkein rajaveroaste on 47,5 ja korkeimman veroasteen piiriin joutuu vasta 5,4-kertaisesti keskipalkan suuruisella tulotasolla.

TYÖN HINTA ON ENEMMÄN KUIN PALKKAKUITIN NÄKYMÄ

Palkansaajalle näkyvä veroaste on vain osa tarinaa. Työnantajan kannalta olennaista on koko verokiila, johon kuuluu palkansaajan maksamien verojen ja maksujen lisäksi myös työnantajien tilittämät vakuutusmaksut.

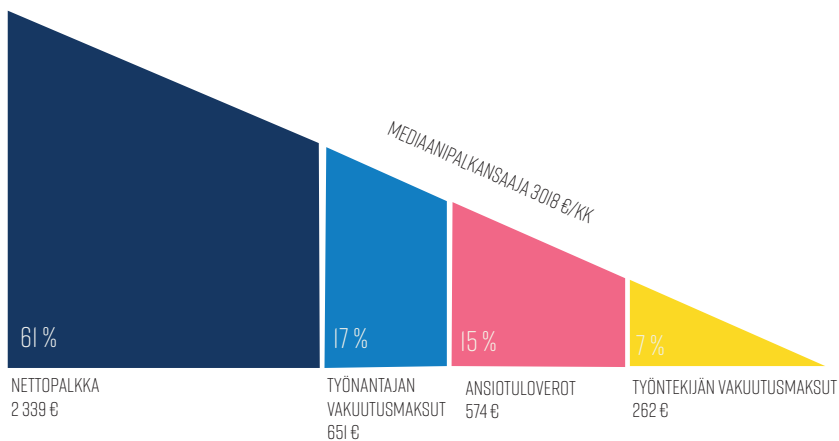
Vuonna 2018 kokoaikaisen mediaanipalkansaajan kuukausipalkka oli 3 018 euroa kuukaudessa. Tästä hänelle jää käteen vuoden 2019 lainsäädännöllä noin 2 340 euroa kuukaudessa. Työnantajalle maksettavaa kertyy yhteensä 3 825 euroa, jolloin verokiilan suuruudeksi muodostuu noin 39 prosenttia.

Sadan euron kuukausittaisesta palkankorotuksesta työnantaja maksaa 121 euroa ja työntekijälle jää käteen 55 euroa eli 66 euroa päätyy valtiolle tai sosiaalivakuutuslaitoksille.

Kansantaloudellisesti tärkeä kysymys on, kuinka työvoimakustannuksen suuruus vaikuttaa työllisyyteen. Kansantalouden tuotanto muodostuu, kun yritykset yhdistelevät työpanosta ja pääomaa. Lyhyellä aikavälillä yrityksillä on vaikeuksia muuttaa pääoman, kuten koneiden, rakennusten tai muunlaisten teknologioiden, määrää, jolloin tyypillisesti vain työn määrä reagoi työvoimakustannuksiin; karkeasti ottaen 10 prosentin kasvu työvoimakustannuksessa johtaa kolmen prosentin vähentymiseen työntekijöiden määrässä.¹

KUVIO 7 MEDIAANITULOISEN KOKOAIKAISEN PALKANSAAJAN TYÖVOIMAKUSTANNUKSEN RAKENNE VUONNA 2019.

Lähde: Keskuskauppakamarin verokiilalaskuri (www.verokiila.fi).

¹Työvoimakustannuksiin liittyvät arviot ovat keskiarvoja ja perustuvat yhdysvaltalaisen professori Daniel Hamermeshin kokooma-artikkeliin.

Työvoimakustannuksen muutos ei johda välittömästi yritysten käyttäytymismuutoksiin, mutta ajan kuluessa ne kuitenkin järjestelevät toimintaansa uudelleen, mikäli työvoimakustannuksissa tapahtuu muutoksia. Yhdysvalloissa puolet työllisyyden muutoksesta tapahtuu ensimmäisen kuuden kuukauden aikana, kun taas Euroopassa sopeutuminen on tyypillisesti hieman hitaampaa.

Pitemmällä aikavälillä työvoimakustannuksen nousu saa aikaan sen, että yritysten kannattaa siirtyä, jos mahdollista, pääomavaltaisempaan työtapaan; käy siis niin, että yritykset korvaavat työvoimaa pääomalla eli koneilla, laitteilla ja muilla automatisaation välineillä. Tällöin edellä mainittu lyhyen aikavälin vaikutusarvio aliarvioi todellista vaikutusta. Hamermeshin (2014) arvion mukaan pitkällä aikavälillä 10 prosentin nousu työvoimakustannuksissa johtaa työllisten määrän sekä työtuntien yhteenlaskettuna 10 prosentin vähentymiseen.

SUOMEN HALLITUKSEN KANSANTALOUDELLISET TAVOITTEET

Pääministeri Antti Rinteen hallitus aikoo normaalin talouskehityksen oloissa nostaa työllisyysasteen 75 prosenttiin, mikä tarkoittaa valtiovarainministeriön kesän ennusteen perusteella vähintään 60 000 työllistä lisää vuoden 2023 loppuun mennessä. Myös työttömyysaste pyritään painamaan 4,8 prosenttiin eli alimmalle tasolle sitten 1990-luvun suuren laman.

Hallitus tavoittelee myös edelleen normaalin talouskehityksen rajaamissa olosuhteissa tulojen ja menojen tasapainoa viimeistään vuonna 2023. Työllisyystavoite sekä budjetin vakauttamistavoite ovat linkittyneitä toisiinsa, koska työllisyysasteen nousu on hallitusohjelman tulopohjan vahvistamisen tärkein tekijä. On siis todennäköistä, että julkinen talous ei tasapainotu, mikäli työllisyystavoitetta ei saavuteta. Puolet työllisyystavoitteen päätöspäätöksistä on tarkoitus olla valmiina elokuun budjettiriihessä vuonna 2020. Hallitus on myös erikseen linjannut, ettei se tee työllisyyttä vähentäviä toimenpiteitä ilman samanaikaisesti työllisyyttä parantavia toimia.

Laajennettu kolmikanta on valjastettu hallituksen työhön mm. työttömyysturvan uudistamisessa, vaikeasti työllistyvien ryhmien työllisyyden parantamisessa sekä paikallisessa sopimisessa. Mutta mikäli työmarkkinajärjestöt eivät löydä yhteisymmärrystä keinoista työllisyyden parantamiseksi, on hallitus vaikean paikan edessä.

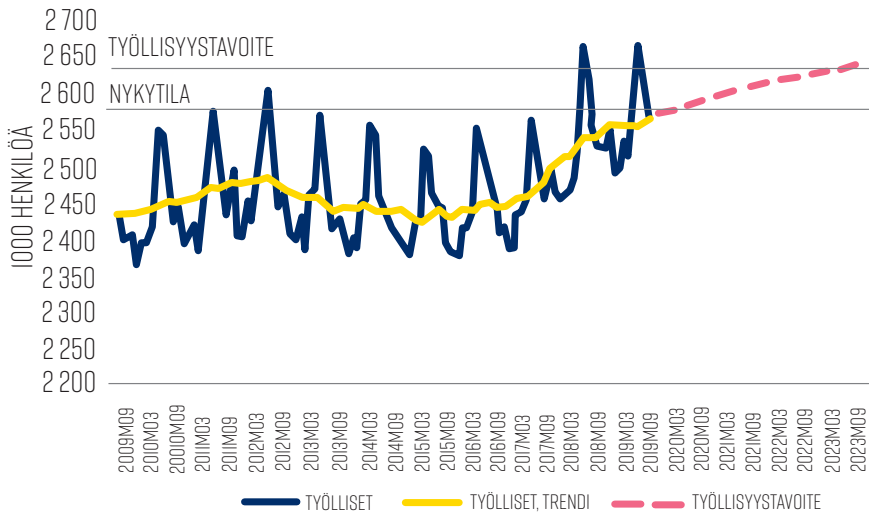
Hallitus on sitoutunut seuraamaan työllisyyden kehitystä julkisen talouden suunnitelmassa, budjettiriihessä sekä hallituskauden puolivälitarkastelussa. Mikäli näyttää siltä, ettei työllisyystavoitetta saavuteta, ryhtyy hallitus uusiin toimenpiteisiin tavoitteen saavuttamiseksi.

Hallitusohjelman sanamuodoista välittyy se, että istuva hallitus ottaa työllisyyden kasvattamisen tavoitteen tosissaan. Palasia eri lähteistä yhdistelemällä on kuitenkin mahdollista tulla siihen johtopäätökseen, että hallitus on pelannut itsensä vaikeaan kulmaan asian suhteen. Ensinnäkin hallituksen luotto kolmikantaiseen päätöksentekoon on suurta ja on epäselvää, kuinka hallitus reagoi, mikäli työmarkkinajärjestöjen kabineteissa ei yhteisymmärrystä työllisyystoimista löydy.

Toiseksi hallitus vastuullisesti tavoittelee julkisen talouden tasapainottamista hallituskauden loppuun mennessä, mutta samalla pääministeri Rinne on julkisissa haastatteluissa antanut ymmärtää, ettei julkisia menoja leikata. Kannanottojen ja tavoitteiden välillä on ristiriita.

KUVIO 8 TYÖLLISYYDEN KEHITYS JA HALLITUKSEN TYÖLLISYYSTAVOITE.

Lähde: www.tyollisyystavoite.fi.

HALLITUKSEN VEROLINJA

Ennen huhtikuussa järjestettyjä vaaleja keskusteltiin paljon verotuksellisista kysymyksistä. Hallitusohjelman verokirjaukset näyttäytyvät käydyn keskustelun näkökulmasta maltillisilta.

Hallitusohjelmassa luvataan selvittää monia verotuksellisia kysymyksiä mm. osinkojen lähdeveroa, asuntosijoittamisen verotuksen uudistamista, työtulotukea ja mahdollisuutta ottaa käyttöön kansanterveyttä edistävä vero. Lisäksi hallituksen on tarkoitus luoda tiekartta ilmastollisesti kestäväälle verotukselle. Selvitysten pohjalta joskus tärkeät lakihankkeet saavat lisäpotkua. Toisinaan selvittäminen on tapa laakaista poliittisesti erimielinen aihe maton alle. Nähtäväksi jää, kuinka moni selvitetävä uudistus realisoituu tällä hallituskaudella.

Konkreettisempia linjauksia hallitusohjelmassa ovat lupaukset tehdä seuraavat maltilliset muutokset verotukseen: asuntojen korkovähennys poistuu hallituskauden aikana, kotitalousvähennystä leikataan (95 milj. euroa), uudistetaan energian, liikenteen ja kaivosten verotusta kokonaisuudessaan hieman kiristävämpään suuntaan sekä korotetaan tupakka-, alkoholi- ja virvoitusjuomaveroa (yhteensä 275 milj. euroa).

Ansiotuloveropuolella hallitus keventää ansiotuloverotusta pieni- ja keskituloisille 200 miljoonalla eurolla eli kokonaisuuteen nähden kevennys henkeä kohti on vähäinen. Kokonaisuudessaan työn verotus kiristyy tulovälillä noin 0—14 300 sekä yli 24 000 euroa vuodessa ansaitsevilla, kun otetaan huomioon ansiotason nousu sekä palkansaajan veronluonteisten maksujen muutokset. Halutessaan hallitus olisi voinut neutraloida palkansaajien tulojen alentumisen veroratkaisuilla vuoden 2020 osalta.

Kysymys kuuluu, kuinka hallituksen verolinja muuttuu, mikäli talouskasvu hidastuu selvästi normaalista poikkeavaksi? Vastausta ei taida tällä hetkellä tietää kukaan – ei edes hallitus itse.

Mauri Kotamäki

pääekonomisti
Keskuskauppakamari
🐦 @Mau_And

YHTEENVETO

- Talouspoliittinen epävarmuus on suurta. Ennusteet povaavat taloustilanteen heikentymistä.
- Taantuva talous aiheuttaa paineita julkisen talouden tasapainottamiselle.
- Suomen julkisten menojen taso on yksi OECD-maiden korkeimmista samoin kuin verotuksen tasokin.
- Suomen verokiila on suuri; 3 000 euron kuukausipalkasta työnantajan kustannus on yli 3 800 euroa ja työntekijälle jää käteen alle 2 400 euroa.
- Pääministeri Antti Rinteen hallituksen tavoitteet ovat oikeansuuntaisia, mutta toistaiseksi tehdyt toimet ovat riittämättömiä työllisyystavoitteen saavuttamiseksi tai julkisen talouden tasapainottamiseksi vuoteen 2023 mennessä.
- Ansiotuloverotus kiristyy suurelle osalle palkansaajista vuonna 2020. Jo valmiiksi kireän verotuksen takia ansiotuloverotuksen kiristyminen edelleen on pulmallista. Myös kylmenevä suhdannetilanne olisi perustellut neutraalimpaa veropolitiikkaa.

KESKUS- KAUPPAKAMARI

World Trade Center Helsinki,
Aleksanterinkatu 17, 00100 Helsinki
puh. 09 4242 6200
keskuskauppakamari@chamber.fi
 @K3FIN

kauppakamari.fi